

организация на църква в национален обсег, в раждането на първата славянска литература, в създаването на първите народни училища в Европа.

Книгата на Вл. Топенчаров е популярен очерк — не исторически, а публицистичен. Такава литература у нас се създава за съжаление без особено старание, а и без особени претенции. Толкова по-належащо е признанието, което трябва да се отдаде на високата култура на авторския език. И това за мен е решително най-важното качество на очерка, което го обособява сред популярните материали от този род. Над единични малки чудатости и няколко смислови неточности властвува оригиналната авторова реч — богата лексикално, индивидуална, дори дръзка в синтактичния си строеж и в образността си. Касае се, разбира се, за образност, която е присъща на публицистичното слово. Нейна цел са преди всичко стегнатата формулировка и лаконичният коментар. Най-голямото й достойнство в случая е пълното отсъствие на шабона, който в писания върху тази тема е създавал изобилие от „обща места“.

Едно специално отбелязване на езикова култура у автора вече говори за съдържателността на неговата книга. Делото на Константин-Кирил Философ и мястото му сред най-великите културни събития в историята на народите са очертани внушително. Текстът носи достатъчно информация, за да оправдае популяризаторските си цели, и достатъчно задълбочено тълкуване, за да не осъществява тези цели на елементарно равнище.

Не би могло да се каже, че тридесетгодишната апостолска всеотдайност на Кирил и Методий и техните ученици извън територията на България е „предистория“ на славянската книжнина и че истинската й история започва едва след 885 г. (стр. 20, 103). Разбирам, че това за автора е въпрос на фраза, езиково удобство, за да бъде изтъкната по-релефно ролята на България като „жизнена среда“ и „законоен статут“ за делото на солунските братя, но все пак е налице отклонение от една твърдо установена традиция, още повече, че през последното десетилетие нашата наука възприе периодизация, според която началото на литературно развитие в България се свързва с още по-ранни явления.

Неточни (защото модернизират нещата) са определенията на „Сказание за буквите“ от Черноризец Храбър като „памфлет“ (стр. 120) и на характера на апокрифната литература като „памфлети“ (стр. 139); прочутата „Азбука молитва“ на Константин Преславски няма „чиста рима“ (стр. 123); кириллицата не възниква чрез опростяване на глаголицата — това са две отделни азбуки (стр. 131); хуманитарната насоченост на Кириловите традиции не може да се постави в причинна връзка с известни по-късни прояви в славянската иконография (стр. 135); прекалено смело звучи твърдението, че в школата на Климент „наред с теологични доктрини се

преподают светски знания (агрономия, занаяти, изкуства)“ (стр. 128); в историята на старобългарската литература има не два, а един златен век (стр. 143) — публицистичната свобода на автора не би трябвало да внася произволни изменения в научната терминология.

В края на книгата е приложена библиография, чийто подборен принцип е съвсем неясен. Тя нито дава представа за използваната литература (осведомеността на автора очевидно се основава на съвсем друг обхват проучвания и документални източници), нито е най-сполучлива като препоръчителен списък за хора — чужденци или българи, — които се въвеждат може би и за първи път в богатата кирило-методиевска проблематика и библиография.

Това са, струва ми се, някои от по-важните места в изложението на автора, които се нуждаят от корекция. И с тяхното присъствие обаче книгата трябва да бъде окачествена като полезна. Авторът е изпълнил с успех един дълг, който стои пред цялата ни културна общественост и който не би трябвало да губи никога своята актуалност.

Диляна Грашева

„БОЛГАРСКАЯ ЛИТЕРАТУРА НАШИХ ДНЕЙ“ от ДМИТРИЙ МАРКОВ

Изд. „Художественная литература“, Москва, 1969, 174 стр.

Винаги е интересно да се чуе мнението на един чужденец за нашата литература. Очакваме от него да долови по-ясно и по-релефно достойнствата и недостатъците на отделните български писатели или на цялостния литературен процес, да направи съпоставки с културата на своята страна, да ни насочи към плодотворни мисли, надяваме се на безпристрастни оценки, освободени от влиянието на личните страсти и отношения. Новата книга на известния приятел на българската литература в СССР професор Дмитрий Марков, макар донякъде да отговаря на тези очаквания, има по-друг характер, тя няма критически задачи. Както сам авторът сочи в предговора, тя има за цел „да разкаже на съветския читател за основните тенденции на съвременната българска литература“. Като взимаме под внимание тази особена функция на книгата, трябва да приемем информативния елемент в нея като неизбежен.

В първия дял на книгата се проследява литературното развитие у нас в най-ново време — от 9. IX. 1944 г. докъм 1968 г. Втората част се състои от четири портрета — на Людмил Стоянов, Младен Исаев, Димитър Димов и Емилян Станев. В оценката на тези изтъкнати наши творци няма особено нови моменти, които да я различават от установена

та вече представа за тяхното дело. Марков се е постарал да запознае съветските читатели с развитието на неколцина български писатели, като разглежда произведенията им, спира се на тематиката, образите, идеите. В своите анализи той често се позовава на статии от свои български колеги. По този начин авторът представя и някои от по-активните съвременни български критици.

Първият дял от книгата на Марков носи белезите на критика и на история едновременно и с това представлява интерес и за нас, не само за съветските читатели. Авторът е натрупал богат запас от фактически материал и се е постарал да изгради картина на постоянно изменящия се литературен процес, като разграничи главните фази в него. Стихосбирки, повести, романи, появили се веднага след края на войната, през 50-те и 60-те години — това е основата за характеристиката на литературната действителност у нас. Но Марков използва с успех и друг градивен материал за своето произведение: партийни решения, публицистика, информации за важни събития — конгреси, конференции на писателите и т. н. Стремещт му е да представи в пълната най-съществените явления, които имат някаква роля за формирането на социалистическото изкуство. Той сочи какво е било положението в българската култура и литература след установяването на народната власт, проследява пътя на различните писатели и подчертава яките традиции на революционната литература, активната роля на творци като Полянов, Тодор Павлов, Кюляков, Мл. Исаев, Караславов, Радевски, Людмил Стоянов, Орлин Василев. Обединяващата сила на революцията сплотява около народната власт всички значителни български писатели. Марков споменава тук имената на Елин Пелин, Г. Райчев, Багряна, Каралийчев и Ем. Станев. Когато спира вниманието си на състоянието на нашата литература през 50-те години, Марков изтъква високите постижения на белетристиката в творчеството на Димов, Талев, Караславов, проследява развитието на поезията, драматургията. С някои от неговите оценки трудно можем да се съгласим. Без да прави задължителната съпоставка с предишното творчество на поета, авторът пише по повод стихосбирката „Велики дни“ на Фурнаджиев следното: „Критика последних лет неизменно оценивает этот сборник со знаком минус, представляя его как пример схематизма и иллюстративности. Она имеет основания для подобных заключений. Но есть и другая сторона вопроса: важно подчеркнуть, что в стихах этого сборника Н. Фурнаджиев обнаружил сильную тягу к общественно-гражданской проблематике и сам по себе этот факт имел немалое значение для идейно-художественного развития поэта“ (стр. 17). Още първите стихове на Фурнаджиев от „Пролетен вятър“ го свързват с най-добрите традиции на нашата гражданска поезия и не

е необходимо да се прави незащитима преценка на слабостите във „Велики дни“. Подобни несъобразности, които се дължат може би на недостатъчна информираност, са редки в книгата на Д. Марков и не могат да развалят общото впечатление за точност на заключенията в рамките, които авторът си е поставил.

Съветският литературовед е отделил особено внимание на развитието у нас след Априлския пленум на ЦК на БКП от 1956 г. Може би не навсякъде той е подбрал най-удачните примери, най-ярките имена, които разкриват същността на подема през следните 15 години, но това е до голяма степен въпрос на критически вкус, на субективни предпочитания. Марков богато документира литературния процес през този най-нов период от историята на българската литература: споменава за новите списания „Пламък“ и „Литературна мисъл“, за вестниците „Народна култура“ и „Пул“, започнали съществуването си след 1956 г., спира се на по-важните дискусии в печата и особено на разговорите за критиката, както и на някои книги на критици, които дават представа за тенденции на критическия фронт. Тук са цитирани имената на В. Колевски, П. Зарев, С. Каролев, Т. Жечев, П. Данчев, Л. Тенев, Е. Каранфилов, М. Николов, З. Петров, Кр. Куюмджиев и др.

При обзора на съвременната българска поезия Марков се стреми да открие характерните черти в творчеството на Павел Матев, Д. Методиев, В. Ханчев, Валери Петров, Пеню Пенев, Левчев. От белетристиката разглежда романите „Обикновени хора“ на Караславов, „Иван Кондарев“ от Ем. Станев, „Семейството на тъкачите“ от Камен Калчев, както и книги на Д. Фучеджиев, Радичков, Хайтов, Наковски, Гуляшки, Т. Монов, Г. Марков, Г. Стоев, Ивайло Петров, Б. Райнов. Отделено е внимание на постиженията в областта на драматургията, макар да са пропуснати някои сполучливи и ярки произведения. Марков се е постарал да обхване най-съществените страни от литературния процес и до голяма степен е успял да изпълни задачата си. Може би трябваше да бъдат отбелязани постиженията на есеистиката и мемоарната литература. Картина на съвременната наша литература е обединена без творби като „Път през годините“ от Константин Константинов, „Фрагменти“ от Атанас Далчев, „Познавах тези хора“ от Борис Делчев и др., без имената на някои автори на интересни мемоари за времето на съпротивата, които влизат също във фонда на литературата. Недостатъчно — или никакво — внимание е отделено на някои талантливи поети и белетристи, получили вече свое място в нашата съвременна литература: Божидар Божилов, Вера Мутафчиева, Васил Попов, Георги Мишев, Петър Караангов и др.

Йордан Василев